

Jaromír Čelakovský jako editor

Plány a realita v editorském díle Jaromíra Čelakovského a otázka vzniku diplomatáře Kutné Hory

Vojtěch Vaněk

JUDr. Jaromír Čelakovský (1846–1914) náležel za svého života k nepřehlédnutelným postavám českého vědeckého, ale také veřejného a politického života.¹ Syn básníka Františka Ladislava Čelakovského se již od mládí angažoval v činnosti kulturně zaměřených spolků, především v Ruchu, Všehrdu, Sokolu a v Akademickém čtenářském spolku. Z tohoto období známe dokonce

¹ Životopis Jaromíra Čelakovského byl dosud znám pouze z jubilejních a posmrtných článků jeho odborných kolegů a žáků. Srov. zejména Kadlec, Karel. Jaromír Čelakovský. K sedesátým narozeninám. *Osvěta* 36, 1906, s. 323–336, 413–426; Kapras, Jan. Jaromír Čelakovský. *Právník* 53, 1914, s. 801–816; Vojtíšek, Václav. Jaromír Čelakovský. Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy I/2, 1921, s. 268–308. Nejnověji jeho život a dílo zhodnotil Velek, Luboš. Jaromír Čelakovský (1846–1914). Krátký životopis. In: Jaromír Čelakovský. *Moje zápisky 1871–1914*. Edd. Luboš Velek – Alice Velková, Praha 2004, s. 17–49, kde je na s. 17 citována další literatura. Pro následující práci byly použity také prameny z osobní písemné pozůstalosti J. Čelakovského, která je roztržena v několika archivech a vesměs neuspořádána. Největší celek se nalézá v Literárním archivu Památníku národního písemnictví (LA PNP), fond Čelakovský Jaromír; neuspořádáno (66 kartonů); Archiv Národního muzea (ANM), fond Čelakovský Jaromír; neuspořádáno (8 kartonů); Archiv města Plzně (AMP), fond Čelakovský Jaromír (1 karton). Srov. též Čechura, Jaroslav (red.). *Průvodce po fondech a sbírkách Archivu Národního muzea*, Praha 1998, s. 61; Bělohávek, Miloslav. *Archív města Plzně. Průvodce po fondech a sbírkách*, Plzeň 1987, s. 368; *Průvodce po fondech Literárního archivu Památníku národního písemnictví*, in: *Literární archiv 26. Sborník Památníku národního písemnictví*, Praha 1993, s. 43; Hanzalová, Jarmila. *Soupis osobních písemných pozůstalostí a rodinných archivů v České republice*, Praha 1997, s. 83; Velek, L., Jaromír Čelakovský, s. 9. *Důležitý doplněk Čelakovského pozůstalosti lze najít v osobním fondu Václava Vojtíška*, srov. *Archiv hlavního města Prahy, fond Vojtíšek Václav*, inv. č. 2324 (*Výpisky a opisy pramenů Jaromíra Čelakovského*), kart. č. 216–219.

i jeho básnické a literární pokusy. Během studií práv (1865–1869) se k jeho aktivitám přidal zájem o minulost, a to zejména o starší české právní dějiny a historii měst. K hlubšímu studiu historických pramenů a posléze i k archivnímu povolání jej přivedla praxe v Zemském archivu, kde pracoval coby kopista pro Františka Palackého a Antonína Gindelyho v mnoha českých archívech.² V roce 1871 se přihlásil do konkurzu na místo archivního adjunkta v pražském městském archivu a uspěl v konkurenci zvučných jmen Augusta Sedláčka nebo Josefa Kalouska. Napomohly mu nejen předchozí zkušenosti, odborné publikace a doporučení Antonína Gindelyho nebo kutnohorské městské rady, jejíž archiv pořádal, ale také politické kontakty, které měl na pražském magistrátu.³ Pražský archiv se stal Čelakovského působištěm na dalších třicet pět let – pracoval zde nejprve jako adjunkt, posléze jako druhý archivář a nakonec jako archivář po odchodu Josefa Emlera až do roku 1906.⁴ Archivní praxe ani věda jej však nikdy nepřitáhly zcela. Nepřestával se zajímat o veřejné dění – zároveň se vstupem do archivu začal spolupracovat s redakcí Národních listů Julia Grégra, jejichž přispěvatelem a později řádným redaktorem byl v letech 1871–1886. Spolupráce s Národními listy jej přivedla až k aktivní účasti v politice. V roce 1878 byl zvolen za mladočeskou Národní stranu svobodomyšlnou do zemského sněmu a politická kolbiště natrvalo neopustil téměř až do konce života. Zemským poslancem byl v letech 1878–1890 a znovu 1895–1911, na říšské radě zasedal v letech 1879–1881, 1897–1901 a 1907–1911.⁵ Pro vědeckou práci, kterou si předsevzal

² Vojtišek, V. Jaromír Čelakovský, s. 394; Holec, František. Archivář JUDr. Jaromír Čelakovský. Archivní časopis 45, 1995, s. 138–153, zejm. s. 138.

³ Politické kontakty mladého Čelakovského připomíná Kadlec, K. Jaromír Čelakovský, s. 326–328. Doporučení Antonína Gindelyho, podle kterého J. Čelakovský „pracoval v zemském archivu jako opisovatel a badatel v cizích archívech,“ pořizoval opisy listin a „osvědčil způsobilost k zastávání úřadu archivního,“ je datováno 20. 4. 1871 (LA PNP, Čelakovský Jaromír, neuspořádáno). Doporučení kutnohorské městské rady, vydané na Čelakovského žádost a datované dnem 14. 4. 1871, je dochováno v konceptu: Státní okresní archiv Kutná Hora (SOKA Kutná Hora), fond Archiv města Kutná Hora, Registratura městského úřadu 1850–1945, sign. I-2/1871. Z obou doporučení vycházela také Čelakovského žádost o místo pražského archivního adjunkta, z níž cituje Vojtišek, V. Jaromír Čelakovský, s. 394; Holec, F. Archivář JUDr. Jaromír Čelakovský, s. 138.

⁴ Holec, F. Archivář JUDr. Jaromír Čelakovský, s. 138–153.

⁵ Demel, Jaroslav. Jaromír Čelakovský. Časopis Matice moravské 39, 1915, s. 1–27, zejm. s. 3.

již během studií a jež měla být součástí jeho archivního působení, mu takto zbývalo podstatně méně času. Přesto dráha J. Čelakovského vedla na pražskou univerzitu, kterou coby říšský poslanec zároveň pomáhal rozdělovat na českou a německou část.⁶ Roku 1882 podal žádost o habilitaci na právnické fakultě tehdy ještě nerozdělené univerzity, roku 1883 se stal nejprve docentem českých právních dějin, v roce 1886 získal mimořádnou a teprve v roce 1892 řádnou profesuru v témže oboru. Jeho univerzitní kariéra byla završena dvojím obdobím, po které zastával úřad děkana právnické fakulty, a v letech 1911–1912 se stal rektorem české univerzity. Vedle kariéry archivní, politické a pedagogické působil také ve vídeňské Archivní radě, byl členem Královské české společnosti nauk, České akademie věd a umění, Historického spolku, sboru Českého musea, sboru Matice České, Ústřední matice školské (problematice školství se v politice věnoval dlouhodobě a v letech 1896–1902 zasedal rovněž v zemské školní radě), přednášel pro Uměleckou besedu, Všehrd nebo Právnickou jednotu a v neposlední řadě byl členem komisí pro vydávání historických pramenů (Archivu českého, Fontes Rerum Bohemicarum, Sbírky pramenů českého hnutí náboženského ve XIV. a XV. století, Soupis stavebních a uměleckých památek) nebo užší redakce Ottova slovníku naučného.

Již předchozí stručný přehled naznačuje, že J. Čelakovský naplnil svůj život více než vrchovatou měrou a jeho mnohostranné aktivity se rozprostíraly do téměř nepřehledné šíře. Když proto v roce 1914 umíral nečekaně uprostřed plné práce, zanechával za sebou nedokončené vědecké dílo. V osobnosti J. Čelakovského se neustále svářila odborná stránka s touhou uplatnit se ve veřejném dění a dlužno podotknout, že politická a veřejná

⁶ Kadlec, K. *Jaromír Čelakovský*, s. 335–336.

aktivita mnohdy vítězila ke škodě vědeckých prací.⁷ Jak vyplývá z podrobného rozboru jeho životopisu, zápisků a z publikační činnosti, věnoval se soustavně vědecké činnosti pouze v několika nedlouhých obdobích. Pomineme-li dobu studií, kdy coby kopista sbíral materiál v českých archívech (ovšem již v této době publikoval vědecké práce zejména z pramenů kutnohorských), koncentruje se jeho publikační činnost nejprve do let 1877–1882, tedy do období před habilitací. Hlavní jádro jeho soustavné vědecké práce však spadá pouze do jediného desetiletí 1885–1895, kdy opustil časově náročné místo v Národních listech a v letech 1891–1894 dokonce nezasedal ani na českém zemském sněmu. V této době publikoval většinu svých edic i vědeckých statí⁸ a k rozpracovaným tématům se v dalších letech vracel pouze ve volnějších chvílích mezi mnoha politickými a odbornými úvazky. Nepříznivou bilanci nedokázala zvrátit ani poslední léta jeho života (1911–1914), kdy cítil úbytek sil a opouštěl mnohé

⁷ *Toto konstatování vyplývá z podrobného rozboru jeho životopisu a oprávněně je sdílí rovněž Velek, L. Jaromír Čelakovský, s. 40. Tvrzení některých starších životopisců byla přesto odlišná. Zejména V. Vojtíšek tvrdil, že Čelakovský v politické činnosti „neviděl smyslu života, k ní nepřilnul a rád se od ní vracel v klid archivu.“ (V. Vojtíšek, Jaromír Čelakovský, s. 401.) Jak ale naznačuje L. Velek (Jaromír Čelakovský, s. 40), jeho rozhodování nebylo v tomto směru vždy jednoduché. Sám J. Čelakovský si ještě v roce 1906 poznamenal, když uvažoval o kandidatuře do říšské rady: „Budu rád, když zůstanu vzdálen vši politiky a budu se moci věnovatí toliko pracem vědeckým. Ovšem Variatio delectat.“ (Čelakovský, J. Moje zápisky, 1906, s. 183.) Závěrečná poznámka myslím nejlépe vystihuje Čelakovského povahu, která vyhledávala rozmanitost a ruch veřejného života. Podobně výstižná je i poznámka následující: „Já kolisám. Vědecké mé práce na jedné straně, na druhé pomoc, kterou bych snad ve Vídni mohl přinéstí národní věci. Těžké, velmi těžké rozhodnutí!“ (Čelakovský, J. Moje zápisky, 1907, s. 186). Teprve ke konci jeho působení na zemském sněmu i v říšské radě se objevuje pevný úmysl vzdálit se politiky. To mu však bylo již 65 let: „Kéž bych se zbavil zodpovědnosti za děláni politiky a mohl se věnovatí docela vědě!“ (Čelakovský, J. Moje zápisky, 1910, s. 288). A teprve v roce 1911 J. Čelakovský píše: „Rozpuštěna říšská rada. Konečně si mohu svobodně oddechnouti. Pevně jsem se ustanovil nekandidovatí více, protože jsem už stár a zbývající léta třeba zcela obrátití na vědeckou práci a dohonití, co zameškáno.“ (Čelakovský, J. Moje zápisky, 1911, s. 317.) Nepříznivé bilance Čelakovského vědeckých záměrů si byl vědom také V. Vojtíšek (Jaromír Čelakovský, s. 427), když zdůraznil, že „právě mnohostrannost jeho zaměstnání, často nucená, byla příčinou, že dílo vědecké sice započal a přivedl ke krásným výsledkům, avšak nedokončil.“*

⁸ Publikace J. Čelakovského přehledně soustředil Kapras, Jan. Za Jaromírem Čelakovským. Sborník věd právních a státních 15, 1915, s. 8–20.

z veřejných funkcí, aby se soustředil na dokončení alespoň některých ze svých stěžejních plánů. Na životní bilanci J. Čelakovského hledíme z pozice české historiografie s určitou lítostí, neboť zatímco v politickém dění, které zabralo velkou část jeho let, nezanechal trvalý odkaz, jeho práce vědecké a z nich zejména pramenné edice, jež přinášejí užitek dodnes, musely zůstat namnoze nedokončeny.

Přese všechna omezení, která Čelakovskému přinášely jeho veřejné funkce, byl jeho vklad české historické vědě již ve své době respektovaný. Jaromír Čelakovský stál u kořenů českých právních dějin, zabýval se především historií měst a městských práv, ale také detailním výzkumem a edicí pramenů. Základem Čelakovského vědeckého směřování se staly dvě okolnosti – tou první bylo studium práva, které jej vedlo ke koncentraci na právní dějiny, druhým pak archivní povolání, od něhož se odvíjel zájem o studium autentických archivních dokumentů. Jaromír Čelakovský se díky těmto předpokladům zařadil k nejvýznamnějším editorům historických pramenů na přelomu 19. a 20. století, a to přesto, že neprošel soustavnou vědeckou přípravou v historickém nebo pomocněvědném směru. Nepřestával ovšem mít na zřeteli své dva hlavní zájmy – právní historii obecně a speciálně pak dějiny měst a jejich práv. Tomuto zaměření podřizoval také výběr editovaných pramenů, jež chápal především jako prameny k dějinám právním.

K orientaci na editorskou činnost přispěly zcela jistě kontakty s Josefem Emlerem, který byl v letech 1871–1896 Čelakovského nadřízeným v pražském městském archivu.⁹ Josef Emler choval k Čelakovskému velmi přátelské a kolegiální vztahy a jeho shovívavost umožňovala, aby se Čelakovský mohl věnovat vedle archivní práce také dalším činnostem, a to jak vědeckým záměrům, tak zejména politickému mandátu, který vyžadoval častou nepřítomnost v archivu.¹⁰ Nevíme, nakolik byl Emlerův vstřícný postoj oboustranný, ačkoli Václav Vojtíšek soudil, že „mezi oběma úředníky trval soulad, ba přátelství.“¹¹ Naopak ve vzpomínkách z mladých

⁹ Holec, František. *Josef Emler – archivář královského hlavního města Prahy*. In: *Josef Emler (1836–1899). Příspěvky k jeho učitelské, vědecké a organizátorské činnosti*. Ed. Ivan Hlaváček, Praha 1989, s. 190–214.

¹⁰ Srov. též Holec, F. *Archivář JUDr. Jaromír Čelakovský*, s. 141; Vojtíšek, Václav. *Městské archivářství Emlerovo a jeho význam*. In: *Památník Josefa Emlera k stému výročí narození*, Praha 1936, s. 83–99, zejm. s. 88.

¹¹ Vojtíšek, V. *Jaromír Čelakovský*, s. 402. Vojtíšek však podle svých slov znal Čelakovského až poslední tři léta jeho života a odnesl si na něj „milé vzpomínky“ (Tamtéž, s. 393). Celý jeho článek je psán se zřetelnými sympatiemi a se snahou zdůraznit až nadhodnotit Čelakovského zásluhy. Srov. Holec, F. *Archivář JUDr. Jaromír Čelakovský*, s. 138, pozn. č. 2.

let Josefa Šusty Čelakovský vystupuje nepříliš sympaticky jako „*bručivý obr chmurného vzezření, na jedno oko slepý Kyklop, který s námi mnoho řečí nevedl a také vůči Emlerovi býval dosti úsečný.*“¹² To se však psala již devadesátá léta 19. století a postavení druhého pražského archiváře jako Emlerova podřízeného se Čelakovskému patrně stávalo příliš těsným. Ani na počátku sedmdesátých let však Čelakovského vztah k Emlerovi patrně nebyl příliš vřelý. V zápiscích jej roku 1873 několikrát stroze nazývá „*archivářem*“ a s povděkem kvituje, že „*archivář odjel k rodičům svým a mám poklid ke studiím.*“¹³ Bez náznaku pozitivních emocí je podán rovněž odchod nemocného Emlera do penze v roce 1896.¹⁴ Naproti tomu J. Emler neváhal nazývat svého podřízeného „*milým kolegou*“ a v roce 1892 mu vymoci titul druhého městského archiváře namísto dosavadního adjunkta.¹⁵ Nemůžeme však ponechat stranou ani věnování, které J. Čelakovský „*v opravdové úctě*“ adresoval „*veleváženému příteli*“ Josefu Emlerovi na úvod druhého svazku své edice *Codex juris municipalis* a jež svědčí, pokud není pouze zdvořilostí, o citech, které editor choval ke svému představenému a jež

¹² Šusta, Josef. *Mladá léta učňovská a vandrovní. Vzpomínky II*, Praha 1963, s. 42.

¹³ Čelakovský, J. *Moje zápisky, 1873*, s. 63. *Studiemi ovšem myslel své osobní práce o římském právu a přípravu některých zákonů do tisku – této činnosti se v prvních letech své práce v archivu věnoval poměrně často. Srov. Kapras, J. Jaromír Čelakovský*, s. 803. *Podrobně líčí K. Kadlec Čelakovského hledání svého dalšího odborného zájmu v těchto letech, které vedlo přes studium římského práva a otázky právnických osob jen pozvolna ke hlubšímu zájmu o právní dějiny, a to zejména o dějiny městského stavu a práva. Tyto zájmy projevoval J. Čelakovský již dříve, nikoli však výlučně (Kadlec, K. Jaromír Čelakovský*, s. 329–331). *Čelakovského obtížné hledání životního tématu, byl se jeho náznaky objevují již při nástupu do pražského archivu v letech 1871–1872, shrnuje rovněž Vojtíšek, V. Jaromír Čelakovský*, s. 411–412. *Toto hledání vyústilo v bohatou monografickou publikační činnost o dějinách městského práva až ke konci sedmdesátých let 19. století (Tamtéž*, s. 413).

¹⁴ „*Archivář Emler dán do penze a sbor obecních starších 18. června zvolil mne nástupcem.*“ (*Čelakovský, J. Moje zápisky, 1896*, s. 90.)

¹⁵ *Přátelské a kolegiální vztahy jsou zřetelné z Emlerových listů J. Čelakovskému, které jsou dochovány v Čelakovského osobním fondu (LA PNP, Čelakovský Jaromír; Korespondence J. Emlera). Ke jmenování Čelakovského druhým archivářem Vojtíšek, V. Jaromír Čelakovský*, s. 403; *Holec, F. Archivář JUDr. Jaromír Čelakovský*, s. 142.

snad jindy nedával najevo.¹⁶ Čelakovský se každopádně rozhodl postupovat v otázce editorských postupů vlastní, na Emlerovi nezávislou cestou. Svůj ediční postup však neobohatit o hlediska diplomatická, jimž Emler také nevěnoval přílišnou pozornost,¹⁷ ale soustředil se pouze na otázku, zda má prameny vydávat formou regest nebo v plném znění. V roce 1891 o tom psal prof. Antonínu Randovi. Čelakovský v té době pracoval na druhém dílu své edice *Codex juris municipalis* a jak píše, „původně mínil vydat pouze regesta a za tím účelem zjezdil většinu archivů. Pak se ale ukázala naděje, že možno vydati listiny v plném znění, bylo třeba celou práci znovu, a to podruhé provést.“¹⁸ Nejzřetelnější je jeho odstup k Emlerovým editorským postupům v poznámce, kterou si učinil v roce 1910. Na schůzi historické komise v České akademii tehdy Josef Pekař navrhl, aby bylo pokračováno v Emlerových Regestech, „čemuž jsem se rozhodně opřel a odporučoval vydávati listiny XIV. století ve formě diplomatáře ve způsobu *Codex Saxoniae* a vedle toho regesta á la Huber. Emler bohužel kvůli Palackému vydával zkrácené listiny ve formě regest, jež časem *Diplomatář* z užívání zatlačí, a tím jeho životní dílo takofka zmaří. A co si všechno Emler musil dáti od Palackého líbiti, když mu dosti rychle *Regesta* netisknul! Palacký považoval jej za svého sluhu a takové utlačování vědeckého člověka a vydávání listin nesmí se více u nás opakovati, aspoň pokud budu živ.“¹⁹

Směřování k editorské činnosti bylo výrazné již při Čelakovského nástupu do pražského městského archivu v roce 1871. Podle mínění Václava Vojtíška již tehdy přicházel s úmyslem vydat pražská privilegia, a to nejen pro jejich historickou hodnotu, ale také z přesvědčení, že z nich

¹⁶ Čelakovský, Jaromír (ed.). *Codex juris municipalis regni Bohemiae. Tomus II, Privilegia regalium civitatum provincialium annorum 1225–1419, Pragae 1895, s. 5.* Čelakovský projevil věk za pomoc „příteli prof. dr. Josefu Emlerovi“ již v úvodu k prvnímu svazku edice. Srov. Čelakovský, Jaromír (ed.). *Codex juris municipalis regni Bohemiae. Tomus I., Privilegia civitatum Pragensium, Pragae 1886, s. CLXVI.*

¹⁷ Hlaváček, Ivan. *Josef Emler a jeho postavení v české historické vědě 2. pol. 19. století.* In: *Josef Emler (1836–1899). Příspěvky k jeho učitelské, vědecké a organizátorské činnosti, Praha 1989, s. 9–129, zejm. s. 49.*

¹⁸ LA PNP, Čelakovský Jaromír, neuspořádáno (dopis J. Čelakovského A. Randovi ze dne 27. 6. 1891).

¹⁹ Čelakovský, J. *Moje zápisky, 1910, s. 302.*

Ize vyvozovat stále platná práva pro městskou obec.²⁰ Sám Čelakovský hovoří v žádosti o místo archivního adjunkta pouze o záměru „*napsati po čase dějiny stavu městského v zemích českých a přispěti tak k dějinám práva českého vůbec, zvláště pak k poznání vývinu práva v městech českých.*“²¹ O edičních záměrech se zmiňuje až v roce 1872 ve svých zápiscích: „*V archivu města Prahy uspořádal jsem bibliotéku a započal jsem regestovati knihy památné. Nacházím v nich vzácný materiál pro práce své budoucí, a sice pro: Regesta privilegií královských měst; Sbírka nejdůležitějších rozepří českých a Systém práva českého.*“²² Jak je patrné, již tehdy krystalizoval plán nejen na zpracování českých právních dějin, který Čelakovský nikdy plně nerealizoval,²³ ale především na jeho nejvýznamnější ediční počín, jímž bylo vydávání pramenů českého městského práva, nikoli tedy pouze pražských privilegií. Po odmlce v sedmdesátých letech se však k původním záměrům začal navracet až od roku 1877, a to nejprve bohatou monografickou publikační činností, která se soustředila na městské právo v českých zemích a jeho prameny.²⁴ Tyto publikace využil při žádosti o habilitaci v roce 1882.

Vstup na akademickou půdu znamenal pro Čelakovského výrazný impuls. Stal se nejprve docentem (1883), mimořádným (1886) a nakonec řádným profesorem (1892) v oboru českých právních dějin.²⁵ Teprve nyní začal rozvíjet soustavnou vědeckou činnost, jejíž významnou součástí se staly edice historických pramenů, chápané Čelakovským jako předstupeň pro chystanou syntetizující práci o českých právních dějinách. Jako první vydal v roce 1886 dlouho připravovaná privilegia pražských měst, chystaná do tisku nejméně od roku 1883.²⁶ Pražská privilegia se stala úvodním

²⁰ Vojtíšek, V. Jaromír Čelakovský, s. 399.

²¹ Citují Vojtíšek, V. Jaromír Čelakovský, s. 394; Holec, F. Archivář JUDr. Jaromír Čelakovský, s. 148.

²² Čelakovský, J. Moje zápisky, 1872, s. 57.

²³ Velek, L. Jaromír Čelakovský, s. 38–40; Týž. Respektující rivalita: Jaroslav Goll a Jaromír Čelakovský na mocenském poli české historiografie. In: Jaroslav Goll a jeho žáci. *Historia culturae* 6, České Budějovice 2005, s. 193–242, zejm. s. 199–200.

²⁴ Shrnuje Vojtíšek, V. Jaromír Čelakovský, s. 412–413. Již v těchto příspěvcích Čelakovský dospíval k přesvědčení o nutnosti vydat důležité prameny k vývoji městského práva, například právní knihy. Srov. Demel, J. Jaromír Čelakovský, s. 5.

²⁵ Velek, L. Jaromír Čelakovský, s. 41–44.

svazkem zamýšlené monumentální řady *Codex juris municipalis*, která měla obsáhnout většinu významných pramenů českých městských práv a jejíž plán Čelakovský uveřejnil v úvodu k prvnímu svazku. Vedle privilegií všech skupin českých měst (zvláštní svazky měly být věnovány ostatním městům královským, horním, komorním i poddanským) měla přinést také statuta městských rad, výpovědi a naučení vyšších práv (staroměstského, magdeburského, litoměřického a ostatních), privilegia cechovní, edice právních knih městských a nakonec zákony a nařízení důležité pro vývoj měst.²⁷

Čelakovský ve svém programu záměrně ponechal stranou moravské prostředí (byť jeho prameny znal a pracoval s nimi), a to s poukazem, že prameny městského práva na Moravě ze 13. a 14. století byly již zčásti vydány.²⁸ Připomeňme, že již v letech 1845–1852 Emil Franz Rössler vydal městská práva staroměstská a brněnská²⁹ a prameny jihlavské zveřejňoval od roku 1859 Johann Adolf Tomaschek.³⁰ Vydávání pramenů městského práva na Moravě tedy bylo především v rukou českoněmeckých historiků. Jaromír Čelakovský se na svoji dobu výjimečně vyhýbal nacionálnímu pohledu na středověké dějiny českých zemí (zejména vznik měst a recepci městského práva se snažil nahlížet v širších evropských

²⁶ Čelakovský, J. *Codex juris municipalis I*. Srov. též J. Čelakovský, *Moje zápisky*, 1883, s. 72; 1884, s. 73.

²⁷ Čelakovský, J. *Codex juris municipalis I*, s. V.

²⁸ Čelakovský, J. *Codex juris municipalis I*, s. VI.

²⁹ Rössler, Emil F., *Deutsche Rechtsdenkmäler aus Böhmen und Mähren I–II*, Prag 1845–1852; Týž. *Die Stadtrechte von Brünn aus dem XIII. und XIV. Jh.*, Prag 1852. Čelakovský hodnotil Rösslerovy práce pozitivně. Srov. Čelakovský, Jaromír. *O právních rukopisech města Brna. Časopis Musea království českého* 56, 1882, s. 496–514. *Vztah Čelakovského k Rösslerovým pracím nověji shrnuje Flodr, Miroslav (ed.). Právní kniha města Brna z poloviny 14. století, I. Úvod a edice*, Brno 1990, s. 19–20.

³⁰ Tomaschek, Johann A. *Deutsches Recht in Österreich im 13. Jahrhundert auf Grundlage des Stadtrechtes von Iglau*, Wien 1859; Týž. *Der Oberhof von Iglau in Mähren und seine Schöffensprüche aus dem 13.–16. Jahrhundert*, Innsbruck 1868. Srov. též Čelakovský, Jaromír. *Ze starých památek soudních. Právník* 10, 1871, s. 49–50; Týž. *Mistr Jan z Gelnhausen a staré městské knihy Jihlavské. Časopis Musea království českého* 72, 1898, s. 494–501; Týž. *Novější literatura o dějinách horního práva, zvláště v zemích českých. Sborník věd právních a státních* 1, 1901, s. 134–157, 408–423, zejm. s. 136–137.

souvislostech namísto jen v mezích zjednodušujícího sporu o takzvanou německou kolonizaci a německé právo).³¹ Přes svoje politicky vyhraněné české nacionální citění se proto jako vědec snažil nalézat společnou řeč také s německými badateli.³² Ačkoli svoji edici *Codex juris municipalis* mohl chápat jako českou protiváhu uvedených německých prací o převážně moravském městském právu, tušíme tuto souvislost spíše jen v pozadí jeho díla a zůstala snad záměrně nevyslovena.³³

Čelakovský si uvědomoval, že jím nastíněný program edice *Codex juris municipalis*, podle kterého měly být vydány všechny důležité prameny městských práv, daleko přesahuje síly jednotlivce, a doufal, že se „*na-leznu o ochotní pracovníci, kteříž by dílo tak vážné ... spojenými silami provést se odhodlali.*“ Zřetelně tedy neplánoval vydat celou sbírku sám, přesto okamžitě začal chystat další díly.³⁴ Podařilo se mu však vytisknout

³¹ Vojtíšek, V. Jaromír Čelakovský, s. 420–421. Nejnovější přehled o vývoji názorů na tzv. německou kolonizaci a na recepci tzv. německého práva včetně odkazů na starší literaturu a na přehledy V. Novotného nebo J. Žemličky přinesla Leśniowska, Dorota. *Kolonizacja niemiecka i na prawie niemieckim w średniowiecznych Czechach i na Morawach w świetle historiografii*, Poznań – Marburg 2004. K J. Čelakovskému tamtéž, s. 130–131. Čelakovský se pustil do přímé diskuse s německou historiografií především v otázce počátků Starého Města Pražského a role, kterou sehrálo tzv. *privilegium knížete Soběslava pro pražské Němce*. Srov. Leśniowska, D. *Kolonizacja niemiecka*, s. 131. Touto listinou také příznačně začínají pražská privilegia v edici *Codex juris municipalis*.

³² O silném nacionálním citění Čelakovského v duchu pozdního národního obrození přináší doklady Velek, L. *Jaromír Čelakovský*, s. 21, 28. Obojí charakter Čelakovského, který stál politicky na straně českých nacionálních zájmů, avšak jako vědec se snažil navazovat kontakty i s německými badateli, vyplývá z jeho dopisu chebskému archiváři Heinrichu Gradlovi. Srov. Hlaváček, Ivan. *Čeští archiváři a chebský městský archiv na konci 19. století (Z korespondence V. J. Nováčka a J. Čelakovského s H. Gradlem)*. *Sborník archivních prací* 33, 1983, s. 365–389, zejm. s. 388, č. 13.

³³ Připomeňme, že koncepce Čelakovského *Codexu* se v mnohém podobá staršímu, ovšem nacionálně akcentovanějšímu záměru E. F. Rösslera na edici pramenů k dějinám německého práva v Čechách a na Moravě. Srov. Rössler, E. F. *Deutsche Rechtsdenkmäler aus Böhmen und Mähren I*, s. IX–X.

³⁴ *Postup prací zachycují jeho zápisky*. Srov. Čelakovský, J. *Moje zápisky, 1886–1895*, s. 73–89.

již jen jediný svazek, obsahující privilegia „venkovských“ královských měst do roku 1419, který vyšel v roce 1895.³⁵

Samostatnou kapitolu a zároveň překážku v rychlejším tisku představovalo financování rozsáhlého edičního podniku. Pro první svazek, věnovaný výlučně Praze a jejím právům, Čelakovský získal štědrú podporu ze strany pražského magistrátu.³⁶ Financování ostatních svazků však bylo nejisté, a tak pro jeho zajištění Čelakovský využil svého politického vlivu. Dne 10. ledna 1886 se sešli na mimořádné „soukromé“ schůzi poslanci českého zemského sněmu za předsednictví V. V. Tomka a „radili se, jakým způsobem mohla by se poskytnouti mravná i hmotná podpora dílu.“ Poslanci přijali prohlášení, které vysoce hodnotilo první díl edice a nastiňovalo její další program z pera J. Čelakovského. Usnesli se zřídit zvláštní fond pro její vydávání z příspěvků měst a jiných zdrojů.³⁷ Prohlášení bylo adresováno především zastupitelstvům těch měst, jejichž privilegia měla být obsažena v chystaném druhém a třetím svazku, tedy městům královským, se žádostí o finanční podporu. Zámožnější města a především ta, jejichž privilegia dosahují většího počtu, byla žádána o příspěvek 600 zl. ve třech ročních splátkách, ostatní města měla přispět po 450 nebo 300 zl. Za poskytnutou podporu dostala příslib určitého počtu výtisků. Správa fondu byla svěřena spolku Svatobor. Výzva městům se dočkala zprvu jen skromného úspěchu, a tak ji Historický spolek 10. října 1890 opakoval. Výtěžek však opět nedostačoval na vytištění druhého dílu edice, který měl autor již „úplně pohotově“. V roce 1891 měl Jaromír Čelakovský jistotu, že záporně se k výzvě staví nejméně 11 měst z celkových 43 oslovených a ani ostatní nespěchala se svými příspěvky. Jak vyplývá z konečného vyúčtování sestaveného v roce 1895, poskytlo podporu nakonec pouze devatenáct měst, a to ne vždy plně v předpokládané výši. Příznačné je, že příspěvky se omezily na města převážně českojazyčná (ovšem zdaleka ne všechna), a to i některá ta, která ještě v roce 1891 odpovídala na žá-

³⁵ Čelakovský, J. (ed.). *Codex juris municipalis regni Bohemiae II.*

³⁶ *Kniha vyšla nákladem magistrátu na doporučení J. Emlera a V. V. Tomka. Srov. Vojtišek, V. Jaromír Čelakovský, s. 399, 414.*

³⁷ *Srov. tištěné prohlášení poslanců ze dne 20. 1. 1886 (LA PNP, Čelakovský Jaromír, neuspořádáno); Vojtišek, V. Jaromír Čelakovský, s. 415.*

dost negativně.³⁸ V roce 1891 proto Čelakovský oslovil Českou akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, jejímž se stal mezitím členem, s žádostí o finanční podporu, kterou skutečně obdržel v letech 1891 a 1895 a jež teprve umožnila vytištění druhého svazku edice.³⁹

Jaromír Čelakovský po roce 1895 na dlouhá léta přerušil svoji vědeckou práci a k dokončení třetího dílu edice, který měl obsahovat privilegia královských měst z let 1420–1526, se již nikdy plně nenavrátil. Přípravovaného svazku se po jeho smrti ujal Gustav Friedrich, který jej doplnil a připravil do tisku.⁴⁰ Ostatní svazky zůstaly pouze v rovině prvních přípravných prací a sběru materiálu a teprve v letech 1954–1961 zpracoval Antonín Haas z podnětu Václava Vojtiška čtvrtý díl edice obsahující privilegia poddaných měst do roku 1526.⁴¹ Tímto krokem však vydávání celé ediční řady ustalo a Čelakovského ambiciózní plán zůstal dosud nedokončen. Sám Čelakovský uznal, že naplnění původního programu je nad jeho síly, a ustoupil od původních představ. Ještě v roce 1891 psal Antonínu Randovi, že nejen má zpracovaný druhý díl edice obsahující královská privilegia do roku 1419, ale chystá do tisku rovněž díl třetí po roce 1419, který „asi bude třeba ještě opětným bádáním po archivech doplniti,“ plánoval rovněž vydat „čtetnou“ sbírku privilegií horních a poddaných měst, stejně jako sbírku statut a nálezů staroměstských, magdeburských, litoměřických a olomouckých.⁴² V roce 1906 však již opustil většinu výše uvedených

³⁸ Příspěvky poskytla města Kutná Hora, Plzeň, Hradec Králové, Mladá Boleslav, Domažlice, Mělník, Nymburk, Slaný, Rakovník, Vysoké Mýto, Německý Brod, Kouřim, Tábor, Josefov, Český Brod, Vodňany, Klatovy, Čáslav a Rokycany. Srov. tištěný Přehled příjmův a vydání fondu pro vydávání pramenů práva městského království Českého, který v roce 1895 sestavil pokladník Svatoboru JUDr. Tomáš Černý (LA PNP, Čelakovský Jaromír, neuspořádáno).

³⁹ Dopis J. Čelakovského České akademii ze dne 8. 6. 1891 (LA PNP, Čelakovský Jaromír, neuspořádáno). Financování druhého svazku shrnuje J. Čelakovský, *Codex juris municipalis regni Bohemiae II, s. VIII–X, kde je obsažena i většina výše citovaných údajů.*

⁴⁰ Svazek vyšel až v roce 1948 péčí V. Vojtiška. Srov. Čelakovský, Jaromír – Friedrich, Gustav (edd.). *Codex juris municipalis regni Bohemiae. Tomus III, Privilegia regalium civitatum provincialium annorum 1420–1526, Pragae 1948.*

⁴¹ Haas, Antonín (ed.), *Codex juris municipalis. Tomus IV/1, Privilegia non regalium civitatum provincialium regni Bohemiae annorum 1232–1452, Pragae 1954; Tomus IV/2, Privilegia non regalium civitatum provincialium regni Bohemiae annorum 1453–1500, Pragae 1960; Tomus IV/3, Privilegia non regalium civitatum provincialium regni Bohemiae annorum 1501–1526,*

předsevzetí, jmenovitě edici privilegií poddanských měst (cechovní privilegia tehdy zamýšlel vydat Čelakovského adjunkt v městském archivu Josef Teige), a zůstával pouze u plánu (rovněž nerealizovaném) uveřejnit statuta a právní knihy staroměstské. Třetí svazek edice Codex juris municipalis byl tehdy prý již téměř dokončen a pouze doplňován.⁴³

Vedle edice městských privilegií, která měla být podkladem pro syntetizující práci o městském právu v českých zemích, začal Čelakovský chystat též materiály pro uvažovaný přehled dějin českého práva.⁴⁴ Za klíčové období pro vývoj českého práva považoval dobu jagellonskou a protože pozůstatky desk zemských byly již vydány Josefem Emlerem,⁴⁵ jeho pozorost upoutaly písemnosti komorního soudu, jejichž výběr z let 1471–1479 začal vydávat František Palacký v Archivu českém.⁴⁶ Jaromír Čelakovský

Pragae 1961. O nesnázích, které provázely pokračovací práce na edici, hovoří Václav Vojtíšek v úvodu ke třetímu svazku. Srov. Čelakovský, J.–Friedrich, G. (edd.). Codex juris municipalis regni Bohemiae III, s. XXI–XXIV. Připomeňme ovšem, že již J. Čelakovský započal se sběrem pramenů pro čtvrtý díl edice, re-alizovaný až A. Haasem. V osobním fondu V. Vojtíška je dochováno velké množství Čelakovského přípravného materiálu jak pro prameny měst královských, tak poddanských. Srov. Archiv hlavního města Prahy, fond Václav Vojtíšek. Osobní fond, inv. č. 2324, kart. č. 216–219.

⁴² LA PNP, Čelakovský Jaromír; neuspořádáno (dopis J. Čelakovského A. Randovi ze dne 27. 6. 1891).

⁴³ Jak svědčí v tehdejších jubilejních článku Kadlec, K. Jaromír Čelakovský, s. 422. V současné žádosti o penzionování z městského archivu (1906) se J. Čelakovský zmiňuje pouze obecně o chystaných vědeckých pracích, které se měly týkat „větším díle stavu městského“, o nichž hovořil již ve své žádosti o místo městského archiváře po odchodu J. Emlera v roce 1896 (Vojtíšek, V. Jaromír Čelakovský, s. 411; Holec, F. Archivář JUDr. Jaromír Čelakovský, s. 143, 151).

⁴⁴ K chystané syntéze Čelakovský nikdy nepřikročil, nejdále v tomto směru zacházejí jeho Povšechné české dějiny právní, založené na statích, jež otiskoval v Otově slovníku naučném a doplněné o další přílohy (Čelakovský, Jaromír: Povšechné české dějiny právní, Praha 1900). K záměrům na tomto poli Velek, L. Jaromír Čelakovský, s. 38–40; Týž. Respektující rivalita, s. 199–200.

⁴⁵ Emler, Josef (ed.). Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum. Tomus I, Pragae 1870; Tomus II, Pragae 1872.

⁴⁶ Palacký, František (ed.). Nálezy soudu komorního v království českém od r. 1471 do r. 1479. In: Archiv český IV, Praha 1846, s. 263–328. Srov. Dragoun, Michal – Maťa, Petr: Komorní soud za Vladislava Jagellonského (1471–1488). Sborník archivních prací 47, 1997, s. 255–292.

se rozhodl navázat na Palackého edici a v osmi dílech Archivu českého postupně uveřejnil registra komorního soudu z let 1472–1519.⁴⁷ Vydávání Archivu českého Čelakovský zároveň vnímal jako jeden ze svých úkolů, jak tušíme z dopisu Antonínu Randovi z roku 1891, kde mezi svými vědeckými a editorskými pracemi jmenuje také edice chystané kolegy do Archivu českého.⁴⁸ Ani edice register komorního soudu v Archivu českém, jíž se naplno věnoval i na samém sklonku života, však nedošla dokončení v plánovaném rozsahu a z Čelakovského pozůstalosti ji dovršil až Gustav Friderich, který vydal zápisy z let 1519–1526.⁴⁹ Doprovázela ji však samostatná studie o dějinách komorního soudu.⁵⁰ Čelakovský významně doplnil svoji edici register komorního soudu, ale také Emlerovy *Pozůstatky desk zemských* vydáním knihy nálezů soudu zemského a komorního z 15. a 16. století (do roku 1528).⁵¹

Editorské plány Jaromíra Čelakovského doplňuje neuskutečněný záměr vydat zemská sněmovní akta z let 1500–1526, tedy z doby, kterou pomíjí edice Františka Palackého v Archivu českém i Gindelyho ediční řada České sněmy. O tomto záměru uvažoval již v roce 1891, kdy psal Antonínu

⁴⁷ Čelakovský, Jaromír (ed.). *Registra soudu komorního*. In: *Archiv český VII, Praha 1887, s. 446–568 (1472–1482); Archiv český VIII, Praha 1888, s. 396–480 (1482–1487); Archiv český IX, Praha 1889, s. 455–560 (1487–1491); Archiv český X, Praha 1890, s. 441–560 (1491–1500); Archiv český XI, Praha 1892, s. 506–560 (1500–1501); Archiv český XII, Praha 1893, s. 463–560 (1501–1503); Archiv český XIII, Praha 1894, s. 1–545 (1503–1511); Archiv český XIX, Praha 1901, s. 1–475 (1502–1508, 1511–1519).*

⁴⁸ LA PNP, Čelakovský Jaromír, neuspořádáno (dopis J. Čelakovského A. Randovi ze dne 27. 6. 1891). *K činnosti J. Čelakovského v komisi pro vydávání Archivu českého Kalousek, Josef. O vydávání Archivu českého (1840–1906). Zprávy zemského archivu království českého 1, 1906, s. 109–130; Kristen, Zdeněk. Sto let Archivu českého. In: Týž. Za odkazem Františka Palackého, Praha 1948, s. 73–96.*

⁴⁹ Čelakovský, Jaromír (ed.). *Registra soudu komorního z let 1519–1524*. In: *Archiv český XXXII, Praha 1915, s. 1–660; Čelakovský, Jaromír – Friedrich, Gustav (edd.). Registra soudu komorního z let 1524–1526*. In: *Archiv český XXXIII, Praha 1918, s. 1–567.*

⁵⁰ Čelakovský, Jaromír. *Soud komorní za krále Vladislava II. Právník 34, 1895, s. 1–12, 37–49, 109–119, 153–165, 197–208.*

⁵¹ Čelakovský, Jaromír (ed.). *Knížky nálezů soudu zemského a komorního z první polovice XVI. století*. In: *Archiv český XIX, Praha 1901, s. 476–651.*

Randovi, že jeho sbírka sněmovních pramenů již čítá na tři tisíce zápisů a obsáhne pravděpodobně dva díly Archivu českého.⁵² Sněmovní akta však nedošla zveřejnění, a to ani po Čelakovského smrti, ačkoli ze zprávy Václava Vojtíška se dozvídáme, že i je se chystal dokončit a vydat Gustav Friedrich.⁵³ Vedle několika jiných drobnějších edic⁵⁴ Jaromír Čelakovský významně přispěl po organizační stránce také k soudobým snahám o shromáždění a vydání pražského diplomatáře, které však nedošly naplnění ani za působení Jaromíra Čelakovského v pražském archivu, ani v době pozdější.⁵⁵ Edičním záměrům se blíží také Čelakovského patrně nej kvalitnější práce o českých královských registrech, doprovázená výpisy z register králů Zikmunda Lucemburského a Vladislava II.⁵⁶

Vlivné postavení v rámci české vědy, které si dokázal Čelakovský vydobýt spojením veřejné činnosti a politických kontaktů s účastí ve většině historických vědeckých institucí a vydavatelských komisí, cítíme nejen

⁵² LA PNP, *Čelakovský Jaromír; neuspořádáno (dopis J. Čelakovského A. Randovi ze dne 27. 6. 1891)*.

⁵³ Vojtíšek, V. *Jaromír Čelakovský*, s. 424–425.

⁵⁴ Čelakovský, Jaromír (ed.). *Výpisy z register hrabat kladských z let 1472–1505*. In: *Archiv český VIII, Praha 1888*, s. 365–395; *Archiv český IX, Praha 1889*, s. 361–369; Týž. *Ze starých památek soudních*. *Právník 9*, 1870; *Právník 10*, 1871; Týž. *Několik listin Samuele Martina z Dražova*. *Časopis musea království českého 49*, 1875, s. 26–46; Týž. *Některé listy z roku 1622 a 1623*. *Časopis musea království českého 49*, 1875, s. 286–303, 388–396; Týž. *Majestát krále Fridricha Falckého*. *Český časopis historický 3*, 1897, s. 249–252.

⁵⁵ *Záměr zpracovat pražský diplomatář se objevuje v roce 1897 v archivní instrukci, kterou připravoval ještě J. Emler a dokončil J. Čelakovský*. Srov. Vojtíšek, V. *Jaromír Čelakovský*, s. 405, 408; Holec, F. *Archivář JUDr. Jaromír Čelakovský*, s. 146–147.

⁵⁶ Čelakovský, Jaromír. *O domácích a cizích registrech, zvláště o registrech české a jiných rakouských dvorských kanceláři, Rozpravy Královské české společnosti nauk VII, 3, Praha 1890*. Srov. Vojtíšek, V. *Jaromír Čelakovský*, s. 417–418; Demel, J. *Jaromír Čelakovský*, s. 8–9. *Registra edičně zpřístupnili Teige, Josef (ed.)*. *Registra krále Vladislava II. z let 1498–1502*. In: *Archiv český XVIII, Praha 1900*, s. 1–289; Sedláček, August. *Zbytky register králův římských a českých z let 1361–1480, Praha 1914*.

za aktivitou poslanců zemského sněmu ve prospěch financování jeho edice,⁵⁷ ale odráží se také v hodnocení, jakého se dostávalo jeho editorské činnosti. Odhlédneme-li od jednoznačně pozitivních názorů jeho pokračovatelů a z nich zejména Václava Vojtíška, jsou nepočtené ohlasy na Čelakovského editorské dílo spíše opatrné. Bez náznaku kritiky vyznívají zejména zprávy od jeho blízkých spolupracovníků v muzejním časopise, v jehož orgánech měl Čelakovský významné postavení.⁵⁸ Nezávislému hodnocení jeho díla poskytl prostor zejména Český časopis historický, založený v roce 1895. V prvním ročníku Antonín Rezek, jehož osobní vztahy s Čelakovským byly ovšem místy napjaté, zveřejnil zprávu o jeho publikacích o komorním soudu, která se dotkla také příslušné edice. Čelakovského práci korektně ohodnotil jako velmi důkladnou, avšak vytkl jí i vydávanému materiálu přílišnou roztříštěnost a zapochyboval o účelnosti vydávat registra v plném znění, místo „aby jen věcný materiál se otiskl a vše formální se vynechávalo.“ Dotkl se tak otázky, které Čelakovský přikládal zásadní význam, Rezek však označil jeho vydavatelskou praxi za „luxus, který u národů bohatších již dávno přestal.“⁵⁹

Kamil Krofta jako zástupce Gollovy školy velmi pozitivně, avšak nikoli jen v superlativech zhodnotil edici *Codex juris municipalis* jako „první větší českou edici listinných pramenů, která se snaží, a to vcelku se zdarem, dostáti hlavním požadavkům moderní techniky vydavatelské a znamená

⁵⁷ O Čelakovského vlivu, který byl příčinou napětí mezi ním a historiky Gollovy školy, hovoří Štaif, Jiří. *Historici, dějiny a společnost. Historiografie v českých zemích od Palackého a jeho předchůdců po Gollovu školu 1790–1900*, Praha 1997, s. 267. K skrytému soupeření obou historiků nejnověji Velek, L. *Respektující rivalita*.

⁵⁸ *Autory velmi příznivých recenzí byli Emler, Josef. Codex juris municipalis regni Bohemiae. Tomus I. Privilegia měst Pražských (vyd. Jaromír Čelakovský). Časopis musea království českého 59, 1885, s. 589–590; Kadlec, Karel. Privilegia královských měst venkovských v království českém z let 1225 až 1419 (vyd. Jaromír Čelakovský). Časopis musea království českého 69, 1895, s. 524–528. K silnému postavení Čelakovského v muzeu a jeho časopise Velek, L. Respektující rivalita, s. 213, 219.*

⁵⁹ Rezek, Antonín. *J. Čelakovského publikace o soudě komorním. Český časopis historický 1, 1895, s. 397–402. K problematičkému osobnímu vztahu obou historiků Čelakovský, J. Moje zápisky, s. 98–101, pozn. č. 137; Velek, L. Respektující rivalita, s. 198, pozn. č. 9.*

*u nás po té stránce veliký pokrok zvláště proti podobnému staršímu podniku Jirečkovu, právě v této věci velmi chatrnému.*⁶⁰

Několik málo kritických připomínek se objevuje také v kladně pojaté recenzi Gustava Friedricha. Její autor se domníval, že Čelakovský vymezil pojem královských měst poněkud široce, neboť mezi ně zahrnul nemálo středověkých poddanských měst, která se až v dalším vývoji stala královskými. Edice také nesplnila očekávání, že listiny budou roztrženy podle oblastí městských práv. G. Friedrich naopak vysoko zhodnotil Čelakovského přesnou vydavatelskou práci s listinnými texty.⁶¹

Naopak Václav Vojtíšek se přiklonil mezi jednoznačné obdivovatele J. Čelakovského a pod tímto dojmem hodnotil i jeho práce. Vysoko cenil nejen Čelakovského edice, ale například i jeho soupis rukopisů v pražském městském archivu, který položil základy pro studium městských knih v Čechách. Edice Codex juris municipalis byla podle Vojtíška zpracována „s největší pečlivostí a přesností, která se mohla té doby žádati na publikaci velkého významu vědeckého a národního ... Sbirka pramenů práva městského je nejen v celku veliký čin vydávající svědectví o rozhledu a bystrosti původcově, o jeho energii a snahách veliké koncepce, opravdová studnice vědomostí, na nichž může pevně budovati každý pokus o soustavné vypsání dějin městských v Čechách i práce monografické z minulosti jednotlivých měst, nýbrž působí i v detailech pozoruhodnými výsledky badání.“⁶² Povšimněme si, že G. Friedrich hodnotil edici střizlivěji: „Ač účelem sbírky je především poznání vývoje poměrů právních, má obsah její přece zároveň nemalý význam pro místní dějepisce; ale také pro dějiny země obsaženy tu jednotlivé příspěvky.“⁶³

O kvalitě Čelakovského editorské práce i koncepce nicméně nejlépe svědčí pozornost, které se jeho nedokončenému dílu dostalo ze strany nastupující editorské generace. Jaromír Čelakovský se v posledních

⁶⁰ Krofta, Kamil. Jaromír Čelakovský. *Český časopis historický* 20, 1914, s. 375–378, zejm. s. 376.

⁶¹ Friedrich, Gustav. *Codex juris municipalis regni Bohemiae. II. Privilegia královských měst venkovských v království Českém z let 1225–1419* (vyd. Jaromír Čelakovský). *Český časopis historický* 3, 1897, s. 98–100.

⁶² Vojtíšek, V. *Jaromír Čelakovský*, s. 399, 415. Vojtíškovu hodnocení převzal také F. Kutnar, který hovoří o edici jako o „vzoru dokonalé editorské techniky“ (Kutnar, František – Marek, Jaroslav. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 1997, s. 430).

⁶³ Friedrich, G. (rec.). *Codex juris municipalis regni Bohemiae II*, s. 98.

letech svého života sblížil s mladými badateli Gustavem Friedrichem⁶⁴ a Václavem Vojtíškem,⁶⁵ kteří převzali a dovedli k tisku mnohé z jeho nedokončených prací, a to především obě základní ediční řady městských práv a register komorního soudu.⁶⁶

Jaromír Čelakovský přes rozsáhlé odborné záměry nebyl člověkem, který by se dokázal věnovat pouze tiché vědecké práci. Ačkoli množství nepřeborných aktivit na veřejném i vědeckém poli jej nutilo žít v neustálém napětí a stresu, nedokázal se nikdy plně odpoutat od ruchu veřejného dění a stáhnout se z vlivného, ale časově náročného postavení kombinujícího politiku a historickou a právní vědou a rozhodnout se natrvalo ve prospěch údajně preferované práce odborné.⁶⁷ Zároveň však musíme ocenit, že často uplatnil svoje vlivné politické a vědecké postavení ve prospěch organizačního rozvoje české historiografie.⁶⁸

Při pohledu na nedokončené dílo si nelze nepoložit otázku, zda Čelakovský přes nespornou erudici byl nadán pro dovršení svých plánů, ať již na poli editorském nebo při zamýšlených syntézách o vývoji českého a městského práva. Spíše než nedostatek syntetického myšlení, o němž uvažovali někteří badatelé,⁶⁹ však shledáváme v Čelakovského díle nedostatek soustředění a cílevědomého přístupu. Jak poznamenal Václav Vojtíšek, úkoly vytyčené Čelakovským byly již od počátku nad síly jednotlivce, ovšem on sám je přesto (a přes své ostatní mnohostranné aktivity) nepřestával rozšiřovat o další a další plány.

⁶⁴ Šusta, J. *Mladá léta učňovská a vandrovní*, s. 41. *O kontaktech J. Čelakovského s G. Friedrichem vypovídají také vzájemné dopisy*, srov. LA PNP, Čelakovský Jaromír; Archiv Akademie věd ČR, Friedrich Gustav, korespondence.

⁶⁵ Vojtíšek, V. *Jaromír Čelakovský*, s. 393.

⁶⁶ Pouze na okraj poznamenejme, že V. Vojtíšek a G. Friedrich dokončili všechny významnější práce, které po Čelakovském zůstaly rozpracovány v rukopisech. V Čelakovského písemné pozůstalosti se již v současnosti nenachází žádné větší rozpracované dílo, pouze velké množství pramenných výpisků a přípravné materiály k vydaným svazkům (srov. pozn. č. 1).

⁶⁷ Shodně Velek, L. *Jaromír Čelakovský*, s. 40.

⁶⁸ Shrnuje Velek, L. *Jaromír Čelakovský*, s. 46–47.

⁶⁹ Shrnuje Velek, L. *Jaromír Čelakovský*, s. 40; Týž. *Respektující rivalita*, s. 199–200, pozn. č. 13.

Celé dílo Jaromíra Čelakovského svědčí o hluboké znalosti téměř nepřehledného množství pramenů a byla to i jejich početnost a obtížná přístupnost, které jej odváděly od syntetické práce na poli právních dějin a naopak stavěly před úkol připravit přehledné odborné edice. Editorická práce tak zaujala ústřední postavení v Čelakovského odborné činnosti a přinesla plně, spolehlivě⁷⁰ a v mnoha případech dodnes nepřekonané ediční zpřístupnění obtížně dostupných pramenů, a to i z období často opomíjeného pozdního středověku.

Jaromír Čelakovský a Kutná Hora. Otázka kutnohorského diplomatáře

Kutná Hora, její minulost a bohaté prameny, ale také současnost zaujímala vždy výjimečné místo v Čelakovského životě a byla inspirací mnohým z jeho odborných záměrů. Této skutečnosti věnuje letmou zmínku každá z biografii, při hlubším studiu se však ukazuje, že Čelakovského vědecké plány v tomto směru byly mnohem rozsáhlejší a blíže svému naplnění, než je ze stručných poznámek na první pohled patrné. Čelakovského cílem bylo sepsat syntézu kutnohorských dějin doby předhusitské a sestavit městský diplomatář.

Jaromíra Čelakovského poutaly ke Kutné Hoře úzké vztahy již od raného mládí. Nevíme přesně, kdy poprvé zavítal do města plného stavebních, ale také písemných památek, do města slavné minulosti, avšak v jeho době již jen provinčního maloměstského charakteru. Zcela jistě tomu bylo kolem roku 1865, krátce předtím, než se započal jeho vztah s budoucí manželkou Marií Holou, dcerou Václava Holého, rolníka z Nové Vsi

⁷⁰ Na tomto místě připomeňme známou skutečnost, že pro Čelakovského pracovali na opisech pramenů pro jeho edice početní kopisté, Čelakovský však jejich přepisy, pokud je užíval pro vlastní edice, vždy důsledně kontroloval. Srov. časté poznámky v tomto směru v zápiscích (Čelakovský, J. *Moje zápisky*, s. 73–86). *Doklady o činnosti kopistů přináší i jeho osobní fond (LA PNP, Čelakovský Jaromír, neuspořádáno), který obsahuje svrženky na vyplacené honoráře. Srov. též Hanzal, Josef – Svadbová, Blanka (edd.). Korespondence Zdeňka Nejedlého s českými historiky, Praha 1978, s. 131–161. O pečlivém přístupu Čelakovského k přepisu listin pro edice svědčí rovněž jeho korespondence s chebským archivářem Heinrichem Gradlem. Srov. Hlaváček, I. Čeští archiváři a chebský městský archiv, s. 372, č. 1; s. 386–388, č. 12, 13.*

u Kolína a posléze měšťana v Kutné Hoře.⁷¹ První pobyt Čelakovského v Kutné Hoře je doložen o prázdninách v roce 1865⁷² a již tehdy údajně začal čerstvý student práv se studiem a pořádáním ve zdejším městském archivu.⁷³ Právě zde získával své první zkušenosti s archivními prameny a nepochybně zde se začalo rodit jeho směřování k výzkumu právních a městských dějin. S kutnohorským prostředím a s archívem se tedy seznámil pravděpodobně ještě dříve, než v roce 1866 začal studovat v českých archivech pro Antonína Gindelyho.⁷⁴

Jak shrnuje Jaromír Čelakovský ve svém dopise kutnohorskému archiváři Otakaru Hejnicovi z 26. května 1914, zajižďel každoročně během studií o prázdninách a svátcích do Kutné Hory za svojí „nevěstou“ Marií. Při té příležitosti spolu se Slaviborem Breuerem⁷⁵ pořádal městský archiv a zá-

⁷¹ ANM, Čelakovský Jaromír, *rodinné zápisky (neuspořádáno)*. Nekrolog Marie Čelakovské (1843–1907) zveřejnila s mnoha nepřesnostmi Eliška Krásnohorská, Marie Čelakovská roz. Holá, *Ženské listy* 35, 1907, s. 137–140. Podle jejího podání seznámil J. Čelakovského s M. Holou herec Jiří Bittner v Kutné Hoře až v roce 1868 a již v roce 1869 se konala svatba, ve skutečnosti se však oba seznámili již v roce 1866 a svatbu měli v roce 1871. Srov. Velek, L. Jaromír Čelakovský, s. 31.

⁷² ANM, Čelakovský Jaromír, *zápisky (neuspořádáno)*. Tentýž pramen citují také L. Velek – A. Velková (J. Čelakovský, *Moje zápisky*, s. 361), ovšem až k roku 1866.

⁷³ Údaje o počátcích Čelakovského práce v archivu se liší a kolísají mezi léty 1865 a 1866. O roku 1865 hovoří doporučující list kutnohorské městské rady z 14. 4. 1871 (SOKA Kutná Hora, Archiv města Kutná Hora, Registratura městského úřadu 1850–1945, sign. I-2/1871), tentýž rok (1865) však mylně uvádí i pro počátek Čelakovského práce pro zemský archiv. Sám J. Čelakovský poznamenal v r. 1886 do kutnohorského archivního katalogu, že „seznam tento pořídil pracně a obětavě pan Slavibor Breuer, který se mnou osobně v letech 1866–1876 archiv kutnohorský spořádal“ (SOKA Kutná Hora, Archiv města Kutná Hora, Katalog tzv. Aktové sbírky městského archivu 1299–1600). Ovšem v dopise, který J. Čelakovský zaslal 26. 5. 1914 kutnohorskému archiváři Otakaru Hejnicovi, hovoří opět o roku 1865. Téhož roku začal kutnohorský archiv pořádat též Čelakovského spolupracovník Slavibor Breuer (Hejnic, Otakar. *Archiv kutnohorský. Díl první, Historický vývoj*, Praha 1918, s. 29–33).

⁷⁴ Rok 1866 uvádí A. Gindely v doporučujícím dopise z 20. 4. 1871 pro pražský magistrát (LA PNP, Čelakovský Jaromír, *neuspořádáno*). Z téhož roku (4. 8. 1866) se dochovalo rovněž Gindelyho doporučení „představeným archivů domácích“, aby vyšli vstříc J. Čelakovskému, který „koná jistě jemu uložené práce pro zemský archiv“ (tamtéž).

⁷⁵ Slavibor Breuer (1837–1912) je patrně nejpozoruhodnější postavou v ději-

roveň přepisoval prameny pro zemský archiv. „Archiv se nalezal v Kameném domě ve velké síni, kde je pavlač. Byl velmi neuspořádan. Listiny a knihy ležely smíchány a na hromadě naházeny až do stropu. Jenom malou část srovnal Petr Veselský. Bylo třeba srovnati jej, aby se v něm mohli pracovati. Pročež dali jsme se se Slaviborem Breuerem do práce, rovnali knihy městské, opatřili je nápisy a pak listiny staré vytahovali z hromady, dávali do archův a opatřovali je registry a daty.“ Čelakovský takto pracoval i po Breuerově odchodu v roce 1868 až do roku 1871 a sporadicky ještě v roce 1872. Podle svědectví archiváře Otakara Hejnice srovnal aktový materiál až do roku 1630.⁷⁶

nách kutnohorského archivu. Syn z kutnohorské továrnické rodiny, absolvent hospodářské školy v Libverdě u Děčína a přesvědčený vegetarián ovlivněný filantropickými názory se pokusil založit v roce 1868 výchovnu pro zanedbanou a osiřelou mládež, z níž zamýšlel vybudovat vegetariánskou a volnonáboženskou soběstačnou kolonii nejprve v Kutné Hoře. Po přestěhování do Modletína na Chotěbořsku a po nezdaru celého projektu (děti nucené k vegetariánství se zčásti rozutekly) odešel se zbylými chovanci do Srbska a posléze se dvěma z nich vstoupil v roce 1881 do pravoslavného kláštera Chilandaru na poloostrově Athos pod jménem Sáva Chilandarec. Kontakt s Čechami mu poté zajišťoval švagr; historik Josef Kalousek. Archivní práce v letech 1865–1867 byla v Breuerově životě pouze epizodou. Srov. Zeman, Josef. Sáva Chilandarec (Slavibor Breüer). Příspěvek k dějinám české filantropie, Chotěboř 1913.

⁷⁶ Hejnic, O. Archiv kutnohorský, s. 32–33. Originál dopisu je uložen v SOkA Kutná Hora, Archiv města Kutná Hora, Aktová sbírka, č. 21 628 A. Obdobné informace z Čelakovského osobních vzpomínek přinesl v r. 1906 také Kadlec, K. Jaromír Čelakovský, s. 325–326. Rok 1630, k němuž Čelakovský dospěl při pořádání v roce 1871, dokládá i již vzpomínaný doporučující dopis kutnohorské městské rady z 14. 4. 1871 (SOkA Kutná Hora, Archiv města Kutná Hora, Registratura městského úřadu 1850–1945, sign. I-2/1871), ale také samotné archiválie v tzv. aktové sbírce v kutnohorském archivu, které jsou dodnes zčásti uloženy v papírových obalech nadepsaných rukou J. Čelakovského. Je ovšem zaznamenán i hodné, že Čelakovského spolupráci zcela pominul ve svých vzpomínkách Slavibor Breuer, a sice v dopise, který zaslal 22. 10. 1902 archiváři Hejnicovi (Hejnic, O. Archiv kutnohorský, s. 30–31). Právě tak ovšem Jaromír Čelakovský značně nadsadil ve svůj prospěch informace v přihlášce na místo pražského archivního adjunkta, když zcela pominul spolupráci Slavibora Breuera a přisoudil si, že kutnohorský archiv „od nejstarších dob až do roku 1625 úplně chronologicky spořádal a více než 10 000 listin v něm zregestoval“ (Holec, F. Archivář JUDr. Jaromír Čelakovský, s. 138). V městském archivu je však do roku 1630, kam Čelakovský později dospěl, pouze 8900 zkatologizovaných spisů, z nichž značnou část zpracoval Slavibor Breuer, který je též autorem rukopisného katalogu (Hejnic, O. Archiv kutnohorský, s. 31).

Působení Slavibora Breuera a Jaromíra Čelakovského přineslo jednotné uspořádání dosud nepřehledného a jen částečně přístupného archivu. Oba mladíci však zvolili systém, který vyhovoval nejstaršímu období, ale v mladších letech se ukázal být značně problematickým: písemnosti mechanicky katalogizovali podle chronologického klíče. Zároveň zrušili části archivu dříve uspořádané podle věcných skupin Václavem Patočkou a Petrem Miloslavem Veselským a zavedli jedinou chronologicky pojatou řadu. Jejich postup oprávněně kritizovali archiváři Petr M. Veselský a Otakar Hejnic již na přelomu 19. a 20. století.⁷⁷

Jaromír Čelakovský uvedl v roce 1871 do své žádosti o místo pražského archivního adjunkta, že jej rada města Kutné Hory v roce 1869 jmenovala pro jeho zásluhy městským archivářem.⁷⁸ Žádný doklad však není v kutnohorské registratuře zachován, a tak zůstává otázkou, zda jmenování nespočívalo pouze v ústní neoficiální rovině.⁷⁹ To naznačuje také formulace v doporučujícím dopisu kutnohorské rady, podle kterého městská rada „svěřila další a konečné uspořádání celého archivu městského ... pánu JUDr. Jaromíru Čelakovskému.“⁸⁰

Bohatý kutnohorský archiv se stal Čelakovskému nejen inspirací, ale také prvním zdrojem historické publikační činnosti, kterou připojil již ke zmíněné přihlášce v roce 1871. Převážně na kutnohorském materiálu je založena jeho první větší práce, pojednání o sporu mezi městy Kutnou Horou, Plzní a Českými Budějovicemi o přední místo na zemském sněmu.⁸¹

⁷⁷ Hejnic, O. *Archiv kutnohorský*, s. 30–32. Ovšem dlužno podotknout, že nejstarší spisový materiál přibližně do r. 1800 zůstává uspořádán podle schématu započatého S. Breuerem a J. Čelakovským s jistými úpravami až do dnešní doby.

⁷⁸ Cituje Holec, F. *Archivář JUDr. Jaromír Čelakovský*, s. 138.

⁷⁹ Existence dokladu byla ověřena, a to s negativním výsledkem, v indexech podacíh protokolů městské registratury pro léta 1865–1871 (SOkA Kutná Hora, *Archiv města Kutná Hora, Registratura městského úřadu 1850–1945, Indexy podacíh protokolů 1865–1871*) a v knihách zápisů městské rady a městského zastupitelstva za rok 1869 (*Tamtěž*). Jediným oficiálním dokladem ze strany města tak zůstává zmíněné doporučení ze dne 14. 4. 1871 (SOkA Kutná Hora, *Archiv města Kutná Hora, Registratura městského úřadu 1850–1945, sign. I-2/1871*).

⁸⁰ SOkA Kutná Hora, *Archiv města Kutná Hora, Registratura městského úřadu 1850–1945, sign. I-2/1871*.

⁸¹ Čelakovský, Jaromír. *Postavení vyslaných královských měst na sněmích českých a spor měst Hory Kutné, Plzně a Českých Budějovic o přednost místa a hlasy na sněmě*. *Časopis musea království českého* 43, 1869, s. 115–157, 243–277, 307–331; 44, 1870, s. 3–42.

Ze stejných zdrojů vycházel také jeho nejranější editorský počín, pramenené výpisky nazvané *Ze starých památek soudních*, v nichž uveřejnil mimo jiné záznamy ze soudních sporů Mikuláše Dačického z Heslova.⁸²

Jaromír Čelakovský nezanevřel na Kutnou Horu ani po roce 1871, kdy jej zaměstnání a rodina trvale vážaly v Praze. V letech 1878–1890 byl poslancem zemského sněmu za venkovské obce okresů Čáslav a Kutná Hora; stejné okresy spolu s uhlířskojanovickým a chotěbořským zastupoval v letech 1879–1881 na říšské radě.⁸³ Do Kutné Hory jej stále vábily nejen bohaté archivní prameny,⁸⁴ ale také romantické vzpomínky z mlá-

⁸² Čelakovský, Jaromír: *Ze starých památek soudních*. Právník 9, 1870; Právník 10, 1871. Čelakovský zde uveřejnil zejména právní naučení z kutnohorského právního rukopisu z počátku 15. století a zápisy ze soudních sporů Mikuláše Dačického z Heslova.

⁸³ Kadlec, K. Jaromír Čelakovský, s. 331–334. Památkou na Čelakovského politickou aktivitu v této době je Řeč Jaromíra Čelakovského při odhalení pomníku bratru Janu Žižkovi v Čáslavi dne 29. srpna 1880, Praha 1880, kterou autor nechal vytisknout vlastním nákladem v tiskárně E. Grégra. Pozoruhodná je ovšem nízká aktivita Čelakovského při organizaci a financování rekonstrukce a dostavby chrámu sv. Barbory v letech 1884–1905 a dalších památek nebo při souvisejících společenských událostech. Je doložena pouze účast Čelakovského na hromadné návštěvě poslanců zemského sněmu v Kutné Hoře 20. 4. 1899. Srov. Vorlíček, Karel. *Dějiny restaurace a dostavby velechrámu sv. Panny Barbory v Hoře Kutné 1884–1905, Kutná Hora 1905*, s. 188, *passim*. V roce 1905 se Čelakovský omluvil z pozvání na slavnostní vysvěcení svatobarborského chrámu a poslanec Pacák tehdy ve své řeči vyzvedl pouze zásluhy poslanců Karla Adámka, Josefa Hlávky a maršálka sněmu Jiřího Lobkowicze (*Zpráva archaeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře a okolí za rok 1900–1907, Kutná Hora 1908*, s. 87, 101). Žádné Čelakovského aktivity v tomto směru nezaznamenal ani Adámek, Karel. *K dějinám zachování chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře, Časopis Musea království Českého 87, 1913*, s. 369–380, 440–451.

⁸⁴ Časté návštěvy Čelakovského v kutnohorském archivu dokládají jeho zápisky v letech 1872–1889 (Čelakovský, J. *Moje zápisky*, s. 56, 75, 76, 82). Z jedné takovéto návštěvy pochází také jeho zmíněný vpisek do Breuerova katalogu, učiněný r. 1886 (viz pozn. č. 73). Návštěvu v roce 1894 dokládá kniha výpůjček a zpráv o činnosti kutnohorského archivu z let 1892–1955 (SOKA Kutná Hora, fond Okresní archiv Kutná Hora) a Čelakovského dopisy a stvrzenky o studiu a výpůjčkách archiválií (1886, 1896, 1899), uložené v SOKA Kutná Hora, Archiv města Kutná Hora, Aktová sbírka č. 21 628 A. O vyčerpávající znalosti pramenů z kutnohorského archivu svědčí také druhý svazek edice *Codex juris municipalis*, který neopomíjí žádný z významnějších kutnohorských pramenů listinné povahy.

dí.⁸⁵ Všechny uvedené důvody jej dovedly až k rozhodnutí sepsat monografii o Kutné Hoře. Jaromír Čelakovský zamýšlel spolupracovat na tomto úkolu s gymnaziálním profesorem Janem J. Řehákem, který měl původně zpracovat kutnohorský diplomatář a pohusitské dějiny města, zatímco Čelakovskému zůstal úkol zpracovat dějiny předhusitské.⁸⁶ Sám Čelakovský přikládal tomuto svému cíli nemalou váhu. První stopy takového záměru nacházíme v roce 1893, tedy ke sklonku onoho desetiletého období v Čelakovského životě, kdy se nejlodněji a s největším zaujetím věnoval vědecké práci. Do zápisků si v roce 1893 stručně poznamenal: „*Kromě toho dám se do monografie o Kutné Hoře.*“⁸⁷ Vzápětí započal s rozsáhlým pramenným výzkumem, který rozšiřoval podle souvislostí také na prameny týkající se horního práva, Jihlavy a sedleckého kláštera.⁸⁸ Již v roce

⁸⁵ Čelakovský, J. *Moje zápisky*, s. 292.

⁸⁶ Čelakovský si zapsal 20. prosince 1898 do jednoho ze sešitů s Řehákovými poznámkami, které měl vypůjčeny z jeho pozůstalosti: „Dohodnul sem se se zvěčněným přítelem prof. Řehákem, že on vydá diplomatář Kutné Hory a dějiny po válkách husitských a já že vezmu na sebe sepsání dějin do válek husitských (...) Když pak (Řehák – pozn. aut.) zemřel, (...) odhodlal sem se z prací jeho vzítí vydání diplomatáře též na sebe s vytknutím arcí řádným, co Řehákem bylo vykonáno. Po delší přestávce míním nyní pustiti se do práce.“ (SOKA Kutná Hora, Řehák Jan Josef, inv. č. 49). Jan J. Řehák (1839–1895) byl gymnaziálním profesorem, zakladatelem časopisu *Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české*, aktivním zakládajícím členem archeologického spolku *Vocel* a významným regionálním historikem. Zabýval se především pozdně středověkými dějinami Kutné Hory (srov. *Ottův slovník naučný*, 21, Praha 1904, s. 417–418). V Čelakovského pozůstalosti se dochovaly výpůjční listky, podle kterých si J. Čelakovský prostřednictvím J. Teigeho zapůjčil Řehákovy poznámky a opisy listin ke kutnohorským dějinám, a to z archivu kutnohorského archeologického spolku *Vocel* 3. října a 20. října 1896, tedy záhy po Řehákově smrti (ANM, Čelakovský Jaromír, neuspořádáno). V současnosti je písemná pozůstalost J. Řeháka uložena v kutnohorském archivu (SOKA Kutná Hora, Řehák Jan Josef. *Osobní fond*). Poznámky, které si vypůjčil J. Čelakovský, však obsahuje pozůstalost Otakara Lemingera, který je získal z Čelakovského pozůstalosti po jeho smrti (srov. níže; SOKA Kutná Hora, Leminger Otakar, inv. č. 1, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 16).

⁸⁷ Čelakovský, J. *Moje zápisky*, s. 85.

⁸⁸ „Otázka založení Kutné Hory odvedla mne k Jihlavě, odtud k Freiberku a k cisterciákům ... Kvůli té monografii zajel jsem do Vorlíka a Jihlavy.“ (Čelakovský, J. *Moje zápisky*, s. 85; ve schwarzenberském archivu v Orlicích byl v té době uložen archiv bývalého sedleckého kláštera).

1894 si zaznamenal, že napsal „*polovici studie o starších dějinách Kutné Hory*“ a zároveň věnoval dějinám města několik přednášek.⁸⁹ Poté však práce na slibně se rozvíjejícím tématu utichly, a to s celkovým útlumem jeho odborné práce po roce 1895 a zároveň po předčasné smrti J. Řeháka v téže roce.⁹⁰ Další závažnou překážkou, byť osobního rázu, se stalo nedorozumění mezi autorem, kutnohorským starostou Janem Macháčkem a mladočeským poslancem z Kutné Hory JUDr. Bedřichem Pacákem, jež způsobila kunohorská městská rada nevydařenou volbou Čelakov-

⁸⁹ Čelakovský, J. *Moje zápisky*, s. 86; Stieber, M. *Jaromír Čelakovský*, s. 387. *Ve stejném roce se konala přednáška o starších dějinách města přímo v Kutné Hoře, jež měla značný ohlas. Její obsah zveřejněný v tisku (Přednáška prof. dra. Čelakovského v měšťanské besedě, Podvysocké listy 5, č. 12, 24. 3. 1894, s. 1) svědčí o autorově širokém rozhledu po kutnohorské historii. Čelakovský měl údajně během přednášky slíbit, že ještě téhož roku vydá své dějiny města nákladem České akademie.*

⁹⁰ *Když jej v roce 1898 kutnohorské městské zastupitelstvo žádalo o článek o dějinách Vlašského dvora do chystaného slavnostního sborníku k příležitosti dokončení jeho obnovy, Čelakovský odpověděl: „Doufal sem arci, že budu moci brzo přikročiti k vydání jak starších dějin Kutné Hory a okolí do doby husitské, tak i diplomatáře kutnohorského z té doby. Prvnější práce je už větším dilem v rukopise, druhá byla začata sbíráním materiálu zvěčněným prof. Řehákem. Bohužel moje nynější přetlžení pracemi, jaké mi způsobuje doktorát právnické fakulty, professura, archivářství, předsednictví Matice a nyní ještě poslanectví, činí mi takořka nemožno, abych vědecky vedle toho pracoval. Nezbyvá mi, než-li si na to postěžovati a doufati, že předce brzo nějaká úleva mi bude zjednána, abych své vědecké práce mohl dokončiti. Mezi těmi dějiny kutnohorské zaujímají jedno z předních míst a i článek o Vlašském dvoře budu moci poskytnouti jako ukázkou z tohoto místního dějepisu.“ Uvedený dopis, datovaný v Praze 5. ledna 1898, velmi dobře dokumentuje mizivé množství času, které Čelakovskému zbývalo k vědecké práci po roce 1895, a zároveň význam, který J. Čelakovský přikládal dějinám Kutné Hory. Srov. SOkA Kutná Hora, Archiv města Kutná Hora, Registratura městského úřadu 1850–1945, sign. IX-21/1877.*

ského čestným občanem města v roce 1899.⁹¹ Uražený Čelakovský poté odložil práci na mnoho let. O svém záměru sepsat dějiny Kutné Hory sice znovu hovořil v roce 1902, ovšem pouze jako o plánu do budoucna po chystaném odchodu z pražského archivu v roce 1906.⁹² V tomto roce se Karel Kadlec zmiňuje, že tehdy vydané Čelakovského heslo Kutná Hora v Ottově slovníku naučném je pouze „*trest' z větší monografie o dějinách tohoto města, kterou prof. Čelakovský má větším dílem už připravenou k tisku*“.⁹³ Práce však patrně příliš nepokročily. Ještě v roce 1914, krátce před svou smrtí, Čelakovský napsal kutnohorskému archiváři Otakaru Hejnicovi (parafrázujeme-li jeho vlastní slova), že nemá jiné touhy, než aby mu osud dopřál zdraví a on mohl vydat starší dějiny Kutné Hory.⁹⁴ Zdá se tedy, že ačkoli na sklonku života se vrátil také k tomuto ze svých záměrů,⁹⁵ nedokončil je stejně jako jiné. Práce na rukopisu nebyly po roce 1894 příliš intenzivní, neboť když Václav Vojtíšek po Čelakovského smrti procházel jeho pozůstalost, našel zde z chystané kutnohorské

⁹¹ „*Kutnou Horu jsem poodložil pro neslušné chování rady kutnohorské (Macháček a Pacák) ke mně. ... Konečně jsem Pacákovi řekl důkladně své mínění o tom, kterák je ve vleku realistů a kterák při volbě čestných měšťanů v Kutné Hoře mne osobně urazili. Omlouvá se a byl dosti rozmrzen, takže doufám, že se napraví.*“ (J. Čelakovský, *Moje zápisky*, s. 98, 104). *Jak vyplývá ze zápisů z jednání, kutnohorské městské zastupitelstvo 14. 7. 1899 zvolilo čestnými měšťany české politiky, které navrhl poslanec JUDr. Bedřich Pacák „pro jejich zásluhy o město Kutnou Horu, pokud se týče o restauraci jejich stavitelských památek.“ Jméno J. Čelakovského v Pacákově návrhu vůbec nefigurovalo. Čestnými občany byli zvoleni poslanci Karel Adámek, Josef Herold a Josef Hlávka, ministr Josef Kaizl, stavitel Ludvík Lábler a historik a ministerský úředník Antonín Rezek (SOKA Kutná Hora, Archiv města Kutná Hora, Zápisy ze zasedání městského zastupitelstva 14. 7. 1899). Čelakovskému byli trnem v oku především A. Rezek a J. Kaizl. Jeho zápisky v této souvislosti obsahují hořkou poznámku, že „těm lidem jsou Rezek a Kaizl (...) milejší nežli poctivý našinec“ (Čelakovský, J. *Moje zápisky*, s. 98). Čelakovského neúspěch při volbě čestných měšťanů však patrně musíme přičíst na vrub jeho nezájmu o restaurování a obnovu kutnohorských památek (viz výše pozn. č. 83).*

⁹² Čelakovský, J. *Moje zápisky*, s. 129.

⁹³ Kadlec, K., *Jaromír Čelakovský*, s. 424. *Srov. též Ottův slovník naučný XV, Praha 1900, s. 413–437.*

⁹⁴ Hejnic, O. *Archiv kutnohorský*, s. 33.

⁹⁵ *O tom hovoří také V. Vojtíšek v r. 1916 ve svém úvodu k Čelakovského práci o dějinách sedleckého kláštera („Kdo mohli nahlédnouti do programu vědeckých úkolů zemř. dvorního rady Dr. Jaromíra Čelakovského, jež si ustanovil pro léta nejbližší, věděli, že v něm důležité místo přikládá monografii o dějinách*

monografie pouze část věnovanou sedleckému klášteru, kterou autor dokončil již v roce 1894 a kterou tehdy zřejmě označil za onu zmíněnou „polovici studie o starších dějinách Kutné Hory“. Václav Vojtíšek se ujal vydání této části rukopisu, která zůstala vedle zmíněného hesla v Ottově slovníku naučném a krátkého článku o dějinách sedleckého kláštera jedinou dokončenou a publikovanou prací Jaromíra Čelakovského o Kutné Hoře.⁹⁶ Přes svoji torzovitost tento text dodnes zůstává jedním ze základních děl kutnohorské historiografie o dějinách předhusitské doby, neboť vedle sedleckého kláštera výstižně shrnuje též církevní poměry ve městě, jehož kostely se nacházely pod patronátem sedleckých opatů. Ukazuje Jaromíra Čelakovského jako bezesporu nejvýznamnějšího historika, který se zabýval tímto obdobím v dějinách Kutné Hory, a dokládá jeho obraz vědce, který zvládal soustředit, uspořádat a interpretovat objemný soubor pramenů, obtížně přístupných a roztržštěných po mnoha archivech.

Podle Vojtíškova mínění Čelakovský zamýšlel k rukopisu o sedleckém klášteru připojit také listář, který však editor shledal neúplným a proto upustil od záměru „při knize sestaviti úplný listář klášterní, poněvadž mnohé listiny byly zatím vydány ve významných publikacích.“⁹⁷ Tím se dostáváme k již zmíněnému záměru, kterým byl kutnohorský diplomatář, jež zpracovával původně Jan Řehák. Poprvé se Čelakovský zmínil o tomto záměru až v letech 1898 a 1902.⁹⁸ Již v roce 1906 Karel Kadlec podával

města Kutné Hory do r. 1420. “ Srov. Čelakovský, Jaromír: Klášter sedlecký, jeho statky a práva v době před válkami husitskými. Ed. Václav Vojtíšek, Praha 1916, s. II; Vojtíšek, V. Jaromír Čelakovský, s. 422).

⁹⁶ Čelakovský, Jaromír: Klášter sedlecký, jeho statky a práva v době před válkami husitskými. Ed. Václav Vojtíšek, Praha 1916; Srov. též Čelakovský, Jaromír: Ze starších dějin kláštera sedleckého, Praha 1900.

⁹⁷ Čelakovský, J. Klášter sedlecký, s. IV (z úvodu V. Vojtíška).

⁹⁸ SOkA Kutná Hora, Archiv města Kutná Hora, Registratura městského úřadu 1850–1945, sign. IX-21/1877; SOkA Kutná Hora, Řehák Jan Josef. Osobní fond, inv. č. 49; Čelakovský, J. Moje zápisky, s. 129. Viz též pozn. č. 86, 90. Někteří autoři připisovali J. Čelakovskému záměr vydat spolu s diplomatářem též edici nejstarší kutnohorské městské knihy, tuto informaci se však nepodařilo spolehlivě ověřit. Srov. Kapras, J. Jaromír Čelakovský, s. 808; Demel, J. Jaromír Čelakovský, s. 11. Mezi materiály, které byly nalezeny v Čelakovského pozůstalosti po jeho smrti, se nicméně připomíná také „opis nejstarší knihy městské kutnohorské počínající rokem 1424 až do listu J 7 a opisy některých významnějších zápisů z téže knihy z listů následujících.“ Srov. SOkA Kutná Hora, Archiv města Kutná Hora, Registratura městského úřadu 1850–1945, sign. VI-46/1915. Není však vyloučeno, že také tento opis pocházel z pozůstalosti J. Řeháka.

zprávu, že Čelakovský měl větším dílem připravenou k tisku monografii o dějinách Kutné Hory spolu s jejím diplomatářem do válek husitských⁹⁹ a sám J. Čelakovský doufal v roce 1914 krátce před svou smrtí, že se mu dílo podaří brzy vydat.¹⁰⁰

Je pravděpodobné, že rukopis kutnohorského diplomatáře, který autor chtěl dovést k roku 1420, byl v té době těsně před dokončením, neboť je často zmiňován při jednáních o Čelakovského pozůstalosti po roce 1914. Osud však nebyl nakloněn nejen završení tohoto jeho díla, ale patrně ani dochování jeho rukopisu, a tak je dnes, ke škodě kutnohorských dějin, musíme považovat za ztracené. O rukopis projevil zájem krátce před Čelakovského smrtí Gustav Friedrich, který si jej od autora zapůjčil 15. července 1914.¹⁰¹ O chystaném diplomatáři věděla též kutnohorská městská rada, která ihned po Čelakovského smrti pověřila Otakara Lemingera,¹⁰² aby se jejím jménem pokusil rukopis získat.¹⁰³ Jednání však nebylo úspěšné a navíc Leminger našel v pozůstalosti patrně jen přípravný materiál, zatímco samotný rukopis zůstal nezvěstný. Otakar Leminger napsal 19. listopadu 1914 městské radě, že materiál sebraný Čelakovským pro kutnohorský diplomatář velice dobře zná. Podle jeho vzpomínek Čelakovský slíbil již v roce 1886, když se Kutná Hora zavázala údajně jako první z oslovených měst přispět 600 zl. na vydání druhého dílu edice *Codex*

⁹⁹ Kadlec, K. *Jaromír Čelakovský*, s. 424.

¹⁰⁰ Hejnic, O. *Archiv kutnohorský*, s. 33.

¹⁰¹ *Srov. stvrzenku psanou rukou G. Friedricha (ANM, Čelakovský Jaromír, ne-uspořádáno). Rukopis tehdy nesl signaturu E VI a 86 1,2 a název „Diplomatář Kutnohorský“.* Stvrzenka je uložena v kartonu č. 5 mezi dalšími vypůjčenými listky.

¹⁰² *Otakar Leminger (1875–1929) byl synem Emanuela Lemingera (1846–1931), významného kutnohorského historika a dlouholetého kustoda sbírek v muzeu archeologického sboru Voel v Kutné Hoře. Sám se zabýval dějinami města a do-lování v Kutné Hoře a zamýšlel sepsat monografii o dějinách předhusitské Kutné Hory, kterou však nedokončil pro předčasnou úmrtí. Srov. Klepl, Jan. O písemné pozůstalosti inž. Otakara Lemingera. Časopis archivní školy 9–10, 1931–1932, s. 357–358; Výbor z prací ing. Otakara Lemingera. Praha 1930. Písemná pozůstalost O. Lemingera, nacházející se dříve v Historickém ústavu AV ČR, je v současnosti uložena v kutnohorském archivu (SOkA Kutná Hora, Leminger Otakar).*

¹⁰³ *Srov. pověření městské rady z 19. 10. 1914 (ANM, Čelakovský Jaromír, ne-uspořádáno). Otakar Leminger měl získat zpět kromě materiálu, který si J. Čelakovský zapůjčil z městského archivu, také „veškerý materiál zpracovaný i nezpracovaný k chystanému Codex diplomaticus Hory Kutné.“*

juris municipalis, že bude sbírat též listiny týkající se Kutné Hory.¹⁰⁴ Městská rada se roku 1914 patrně zdráhala znovu věnovat peníze na edici, kterou podle svého mínění již jednou podpořila, nakonec však rozhodla poskytnout na zakoupení materiálu z Čelakovského pozůstalosti dalších 200 K, avšak až po intervenci Emanuela Lemingera, Otakarova otce a významného regionálního historika. Ten městskou radu 18. ledna 1915 žádal o uvedenou částku s tím, že v Čelakovského pozůstalosti se našlo „mnoho opisů, které měly asi býti materiálem k dotčenému diplomatáři.“ Skutečnost však nakonec byla méně příznivá a materiál nepříliš bohatý. Otakar Leminger našel v pozůstalosti kromě mnoha originálních archiválií, které si J. Čelakovský vypůjčil z kutnohorského archivu a nikdy nevrátil, pouze zpracovaný materiál týkající se dějin sedleckého kláštera, jež se však chystal vydat Václav Vojtíšek, a poté nezpracované opisy listin, většinou však z kutnohorského archivu. Pouze třicet z nich označil jako opisy „různých listin k diplomatáři města Kutné Hory z dob předhusitských“. Tyto opisy Otakar Leminger skutečně také převzal, jiný materiál k chystanému diplomatáři se nepodařilo získat.¹⁰⁵ Mohl ovšem existovat ve větším množství, jak naznačuje v konceptu dochovaný, avšak nedatovaný lístek adresovaný kutnohorské městské radě pravděpodobně roku 1914, podle kterého materiál, jež Čelakovský chystal pro „*Codex diplomaticus Hory Kutné, jest z veliké části majetkem archivu Musea král. Českého, i nelze jej tudíž odevzdati slavné radě kr. horního města Hory Kutné.*“¹⁰⁶

¹⁰⁴ SOkA Kutná Hora, fond Okresní archiv Kutná Hora, inv. č. 16 (dopis O. Lemingera ze dne 19. 11. 1914).

¹⁰⁵ SOkA Kutná Hora, Archiv města Kutná Hora, Registratura městského úřadu 1850–1945, sign. VI-46/1915. Těchto třicet opisů se zatím nepodařilo identifikovat v materiálech kutnohorského archivu a je otázka, zda jsou dochovány. Vedle těchto oficiálně převzatých opisů však Otakar Leminger našel v Čelakovského pozůstalosti též některé materiály, které získal sám pro sebe a jež chtěl užít pro svoji vědeckou práci. Jde především o opisy listin od J. J. Řeháka, jež měly být základem Čelakovského diplomatáře, ale také o část přípravného rukopisu edice *Codex juris municipalis* týkající se Kutné Hory. Všechny tyto materiály jsou dnes součástí Lemingerovy písemné pozůstalosti (SOkA Kutná Hora, Leminger Otakar, inv. č. 6, 9, 16).

¹⁰⁶ ANM, Čelakovský Jaromír, neuspořádáno. Z nedatovaného lístku bohužel nevytlývá množství materiálu a ani ten se zatím nepodařilo identifikovat. Není vyloučeno, že se stal součástí tzv. muzejního diplomatáře. Srov. Čechura, J. (red.). *Průvodce po fondech a sbírkách Archivu Národního muzea*, s. 15–16.

Pátrání Otakara Lemingera po samotném rukopisu diplomataře tehdy patrně nebylo úspěšné, alespoň o něm nenacházíme jedinou zmínku. Nezbyvá než se domnívat, že Gustav Friedrich, který měl v opatrování podstatnou část Čelakovského pozůstalosti,¹⁰⁷ Otakaru Lemingerovi neposkytl zprávu o hledaném svazku. Stejný výsledek poskytlo také pátrání v současnosti. Rukopis diplomataře, s jistotou poprvé a naposledy zmíněný 15. července 1914 na výpůjčním lístku Gustava Friedricha, se zatím nepodařilo nalézt ani v rozsáhlé, byť nezpracované písemné pozůstalosti Jaromíra Čelakovského, ani na jiných místech.¹⁰⁸ V kutnohorském archivu však přežívalo dlouhá léta přesvědčení o jeho existenci a pozdější zkáze. Archivář Josef Nuhliček poznamenal kolem roku 1950 na dopis Otakara Lemingera městské radě z 19. listopadu 1914, že „*diplomatař se dostal do rukou prof. dr. Friedricha a po smrti tohoto s pozůstalostí do pražského městského archivu, kde shořel 8. V. 1945.*“ Zkázu rukopisu v plamenech Staroměstské radnice skutečně nemůžeme vyloučit.¹⁰⁹ Na základě těchto

¹⁰⁷ *Tuto informaci přináší dopis Otakara Lemingera kutnohorské městské radě z ledna 1915. Srov. SOKA Kutná Hora, Archiv města Kutná Hora, Registratura městského úřadu 1850–1945, sign. VI-46/1915.*

¹⁰⁸ *Autor tohoto článku důkladně prošel veškeré části nezpracované Čelakovského pozůstalosti (srov. pozn. č. 1), ovšem s negativním výsledkem. Z jiných míst, kde bylo možné očekávat Čelakovského rukopis, avšak výsledek byl rovněž negativní, jmenujme také Sbírkou rukopisů Archivu Národního muzea nebo osobní fond Gustava Friedricha v Archivu Akademie věd ČR. Negativní výsledek poskytla rovněž rozsáhlá pozůstalost Václava Vojtíška v Archivu hlavního města Prahy, která obsahuje 4 kartony Čelakovského výpisků z pramenů a část přípravného materiálu k edici Codex juris municipalis. Není zde obsažena ani složka s opisy kutnohorských listin pro tuto edici, jejíž část ovšem nalezneme v kutnohorské pozůstalosti Otakara Lemingera.*

¹⁰⁹ *SOKA Kutná Hora, fond Okresní archiv Kutná Hora, inv. č. 16 (přípisek na dopisu O. Lemingera ze dne 19. 11. 1914). Josef Nuhliček byl kutnohorským městským archivářem v l. 1941–1951 a jeho informaci později převzal také průvodce po fondech a sbírkách kutnohorského archivu (Vaněk, Lubomír – Kapavíková, Marie. Okresní archiv v Kutné Hoře. Průvodce po archivních fondech a sbírkách, Kutná Hora 1969, s. 23; k působení J. Nuhlička tamtéž, s. 26–27). V nejnovější době Luboš Velek vyvrací podle něj neoprávněně povědomí, že pozůstalost Jaromíra Čelakovského či její větší část shořela při požáru Staroměstské radnice v roce 1945. Ohni měla podlehnout snad jen Čelakovského knihovna (Velek, L. Jaromír Čelakovský, s. 9). Václav Vojtíšek ovšem hovoří v roce 1948 v předmluvě ke třetímu svazku edice Codex juris municipalis o tom, že při požáru Staroměstské radnice shořely rovněž podklady (opisy a fo-*

kusých informací proto nemůžeme zodpovědět s jistotou ani otázky, zda byl kutnohorský diplomatář skutečně dokončen či jaká byla jeho zamýšlená podoba.

Poznatky o dosud málo známém kutnohorském diplomatáři přesto významně doplňují náš pohled na Jaromíra Čelakovského jako editora, ale také celkově na způsob jeho vědecké práce. Čelakovský vnímal editorskou práci jako neoddelitelnou součást svého výzkumu. Přehledná edice pramenů pro něj představovala nikoli pouhý doplněk, ale podmínku věrohodné a soustavné vědecké práce, předstupeň zamýšlených syntetických děl. Právě proto věnoval editorské činnosti, často zdlouhavé a vyčerpávající, tolik ze svých sil a to byl také jeden z důvodů, proč jeho syntetické dílo zůstalo nedokončeno. Rozsáhlá a pečlivá editorská práce se smyslem pro vypovídací hodnotu pramenů i samotných edic však podtrhuje kvality Čelakovského jako historika a náleží k tomu nejhodnotnějšímu, co ze svého díla zanechal následujícím generacím.¹¹⁰

tografie listin), které chystal nejprve J. Čelakovský a po jeho smrti Historický spolek ve spolupráci s pražským městským archivem pro pokračování této edice. Srov. Čelakovský, J. – Friedrich, G. (edd.). Codex juris municipalis regni Bohemiae III, s. XXII. Na jiném místě zmiňuje rovněž, že na Staroměstské radnici měla shořet neupřesněná část Čelakovského i Friedrichovy pozůstalosti. Na tuto Vojtiškovu zprávu z roku 1945 odkazuje Holec, František. Válečné ztráty Archivu Hl. města Prahy. Archivní časopis 50, 2001, s. 240–250, zejm. s. 246.

¹¹⁰ Čelakovského editorskou práci takto hodnotím s vědomím, že nespĺňuje všechna ani tehdejší kritéria odborných diplomatických edic (stručně Hlaváček, Ivan. Pomocné vědy historické v ediční praxi. Sborník archivních prací 50, 2000, s. 437–446, zejm. s. 439). Středem pozornosti J. Čelakovského byl zejména obsah editovaných pramenů, zatímco otázky kladené pomocnými vědami historickými zůstávaly stranou.

Zusammenfassung

Jaromír Čelakovský als Editor. Pläne und Realität im Editorswerk Jaromír Čelakovskýs und die Frage der Entstehung der Kuttenberger Urkundensammlung.

Jaromír Čelakovský (1846–1914) gehört zu den wichtigen Persönlichkeiten des tschechischen öffentlichen und wissenschaftlichen Lebens um die Wende des 19. und 20. Jahrhunderts. Der aktive jungtschechische Politiker, Journalist, aber auch der Prager Archivar wurde gleichzeitig zum Gründer des Faches der tschechischen Rechtsgeschichte, die er auf der Fakultät der Prager Universität unterrichtete. Zu seinen wissenschaftlichen Interessen gehörten die Geschichte des Stadtrechts in Böhmen und Mähren, genauso wie die Fragen der allgemeinen Rechtsgeschichte vor allem im späteren Mittelalter. Sein wissenschaftliches Werk blieb aber trotz seiner ambitionösen Pläne unvollendet. Grund dazu war vor allem die Breite seiner politischen und öffentlichen Aktivitäten, aber auch Gründlichkeit, mit der er sich zu seinen Zielen vorbereitete. Obwohl Čelakovský keine systematische Bildung in der Geschichte oder in den historischen Hilfswissenschaften hatte, wurde auch die anspruchsvolle und umfangreiche Editorstätigkeit zu einem untrennbaren Bestandteil seiner analytischen Studien, mit der er sich um das Herausgeben der historischen Quellen, mit denen er arbeitete, bemühte. Nicht nur verfeinertes Gefühl für die Aussage der historischen Quellen führte ihn zum Editorswerk, sondern auch die langjährige Praxis im Prager Stadtarchiv, die er neben dem bedeutenden Archivar, Editor und Professor der historischen Hilfswissenschaften Josef Emler verbrachte. Zu den bedeutendsten Editorstaten Jaromír Čelakovskýs wurden die Editionsreihe *Codex juris municipalis*, die die Quellen zur Geschichte des Stadtrechts in Böhmen veröffentlichte, und die *Registra* des Prager Kammergerichtes aus den Jahren 1471–1526. Vor allem die erste der erwähnten Editionen wurde ursprünglich als ein breit erfasstes Monumentalwerk konzipiert, das auf den ersten Blick über die Kräfte einen Einzelnen ging. Die Qualität der Auffassung Čelakovskýs beweist das, dass nach Editors Tod die junge Generation, repräsentiert von Gustav Friedrich und Václav Vojtíšek, im Herausgeben der Edition fortsetzte.

Im zweiten Teil widmet der Beitrag Aufmerksamkeit den weniger bekannten Seiten Čelakovskýs Tätigkeit, und zwar seiner Beziehung zur Stadt Kuttenberg (Kutná Hora) und ihrer Geschichte. Jaromír Čelakovský bearbeitete noch in der Zeit seines Jurastudiums einen großen Teil des kuttenbergischen Stadtarchivs und gerade hier fand er den ersten Impuls für seine künftige wissenschaftliche Ausrichtung. Zu einem wichtigen Bestandteil seiner wissenschaftlichen Pläne später wurde eine

Monographie der Geschichte von Kuttenberg bis zu den Hussitenkriegen. Ebenfalls diese Schrift sollte von einer Edition der Kuttenger Urkundensammlung begleitet werden. Genauso wie die anderen auch diese wissenschaftliche Arbeit blieb unvollendet. Es gelang ihm nicht diesen Ziel zu Ende zu bringen. Den beendeten Teil der beabsichtigten Handschrift der Kuttenger Geschichte, der nur dem Kloster Sedlec gewidmet wurde, gab Václav Vojtíšek nach Čelakovskýs Tod heraus. Die Handschrift von der Urkundensammlung, in Jahre Čelakovskýs Tod 1914 angeblich fast vor Beendigung, hatte aber solches Glück nicht und heute muss man sie für verloren halten.